

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek verkennende fase**

**Ootmarsumseweg 168 te
Albergen, gemeente
Tubbergen (OV).**

oktober 2019

Versie 1.2 (definitief)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 318

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek verkennende fase
Ootmarsumseweg 168 te Albergen, gemeente Tubbergen (OV)

Auteur: Erwin Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle: T.A. Spitzers

Autorisatie: J.A.M. Oude Rengerink

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, oktober 2019

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in juni-juli 2019 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek verkennende fase uitgevoerd aan de Locatie Miets te Albergen. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de sloop van het huidige pand en de geplande nieuwbouw van een aantal appartementen.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht.

Door middel van een archeologisch bureauonderzoek is de archeologische potentie in kaart gebracht. Dit onderzoek heeft geresulteerd in een archeologisch verwachtingsmodel. Het verkennende booronderzoek had tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zonodig aan te vullen. Op basis van het bureauonderzoek geldt een hoge verwachting op resten uit de late middeleeuwen – nieuwe tijd. Deze verwachting hangt samen met de aanwezigheid van een historisch erf in het plangebied en het aangrenzende AMK-terrein, waar resten van het laatmiddeleeuwse klooster Sint Antonius in de grond liggen. Het plangebied is de afgelopen twee eeuwen aldoo beboofd geweest, waarbij diverse sloop- en nieuwbouwfasen zijn te achterhalen op oude kaarten.

Op basis daarvan is het aannemelijk dat de grond in het plangebied tot ongeveer 50 – 80 cm –mv is verstoord. In deze laag kunnen nog resten van oude funderingen of uitbraaksleuven liggen. Onder deze (sub)recente verstoring kunnen diepere grondsporen van het historisch erf of het klooster begraven liggen.

Het booronderzoek toont aan dat de bovengrond tot ongeveer 50 cm –mv is verstoord of recent is opgebracht. In deze laag zijn veel moderne baksteenresten aangetroffen. Daaronder is in de meeste boringen een donkergrijze, humeuze laag aangetroffen waarin kleine baksteengruisjes zijn waargenomen. Het booronderzoek kan niet uitsluiten dat het hier om een grondspoor - meer specifiek een grachtvulling – gaat die mogelijk aan het klooster kan hebben toebehoord. Nader booronderzoek is geen geschikte methode om dit aan te tonen. Om deze reden adviseren we vervolgonderzoek aan in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Hiertoe dient een door het bevoegd gezag goed te keuren programma van eisen (PvE) te worden opgesteld. De implementatie van dit advies is overgenomen door de bevoegde overheid, de gemeente Tubbergen. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, de heer A. Vissinga (regio-archeoloog), 038 – 421 32 57, mail albert.vissinga@hetoversticht.nl

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding onderzoek	7
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	7
1.3 Administratieve gegevens	8
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	10
1.5 Gemeentelijk beleid	10
1.6 Onderzoeksdoel	11
2 Inventarisatie	12
2.1 Inleiding	12
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	12
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Gemeentelijke verwachtingskaart	14
2.3.3 Eerder archeologisch onderzoek	14
2.4 Historie	15
3 Conclusie en verwachtingsmodel	20
3.1 Conclusie	20
3.2 Verwachtingsmodel	20
4 Veldonderzoek	22
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	22
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	22
4.3 Resultaten: archeologie	23
5 Conclusie en verwachting	24
6 Selectieadvies	25
literatuur	26
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	27
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	28
BIJLAGE 3 Archeologische verwachtings- en advieskaart	29
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	30
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	31
BIJLAGE 6 Bodemkaart	32
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	33
BIJLAGE 8 niet-toegankelijk voor booronderzoek	34
BIJLAGE 9 Boorpuntenkaart veldonderzoek	35
BIJLAGE 10 Boorstaten veldonderzoek	36

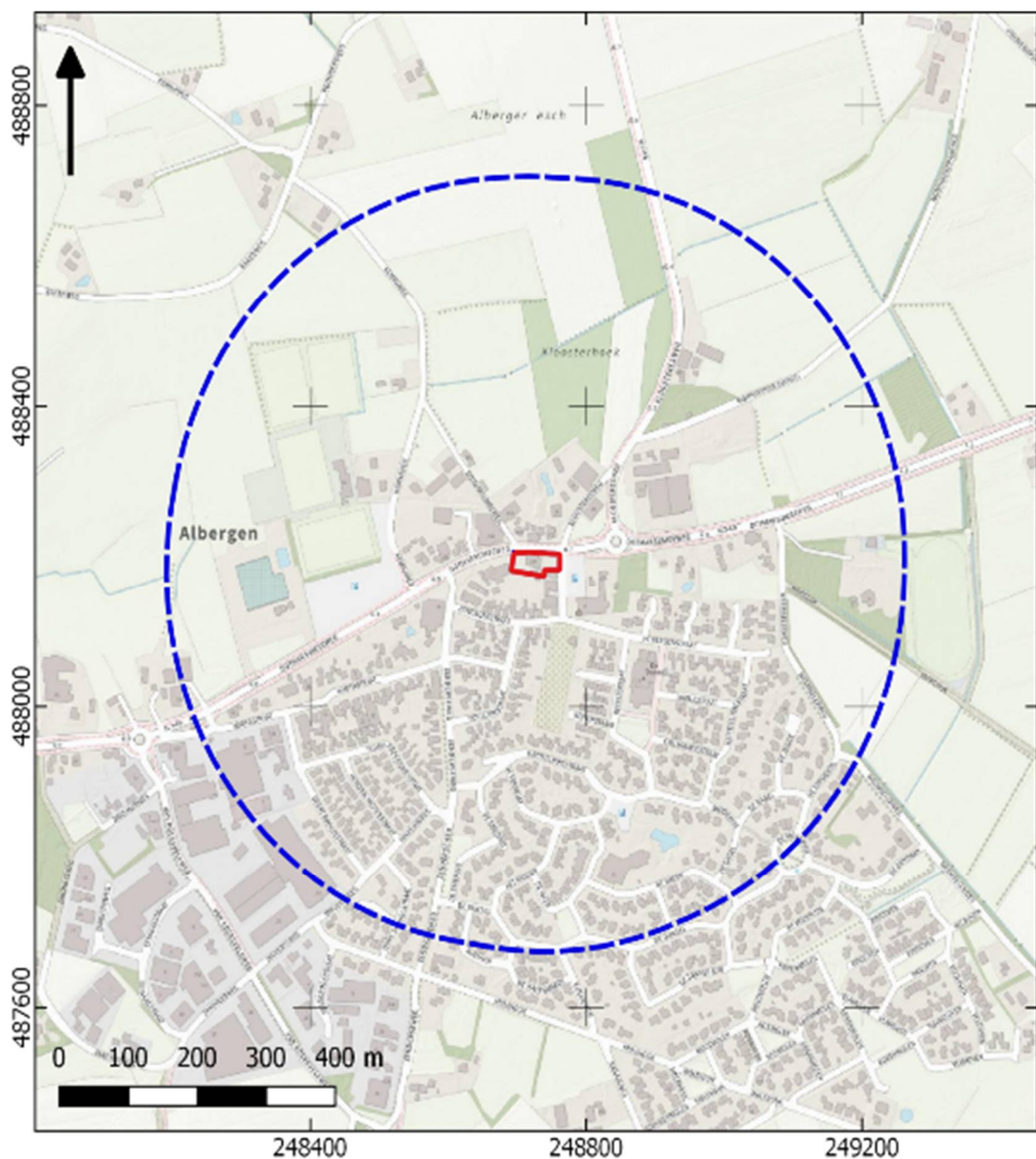
HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe appartementen aan de Ootmarsumseweg 168 te Albergen, gemeente Tubbergen (OV). De huidige bebouwing, het voormalige café en cafetaria Miets, wordt daarbij gesloopt. Het plangebied ligt in een zone met een dubbelbestemming archeologie. De gemeente Tubbergen heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Locatie Miets in Albergen, gemeente Tubbergen (OV), zie bijgaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

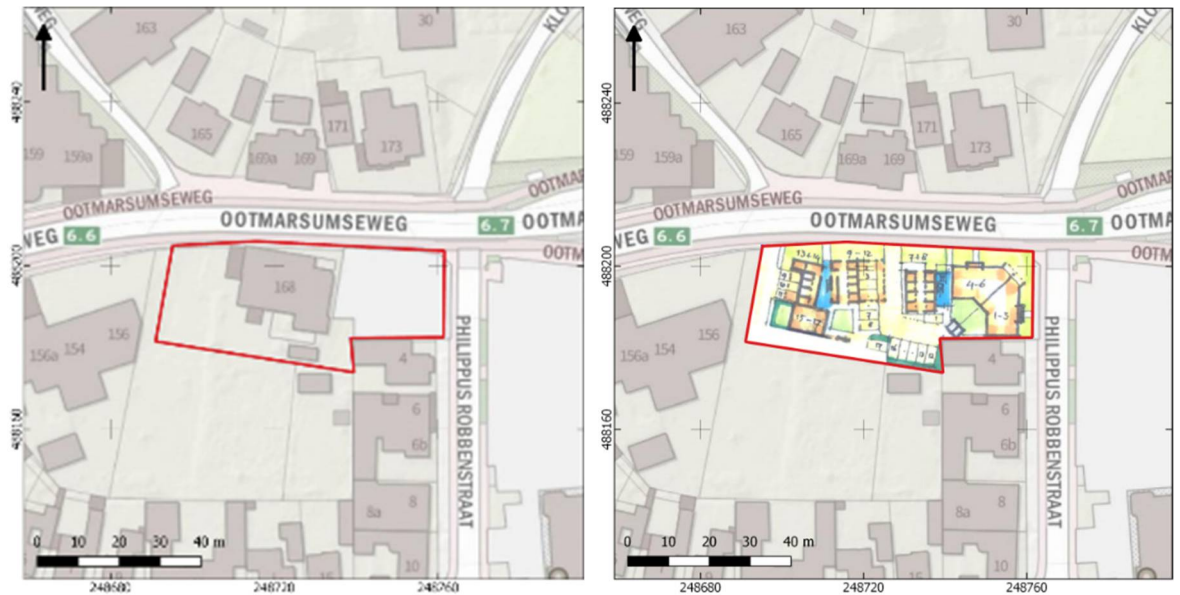
Het plangebied heeft een omvang van ca. 1770 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRatieve GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Tubbergen
Plaats	Albergen
Toponiem	Locatie Miets

Laagland Archeologie projectnummer	ALLO191
Datum conceptrapportage	5 juli 2019
Datum definitief rapport	8 oktober 2019
XY-coördinaten	248695/488205
	248760/488205
	248690/488180
	248760/488180
Oppervlakte/lengte plangebied	ca. 1770 m2
Datering	neolithicum - nieuwe tijd
Complextype	Niet opgehoogde, individuele huisplaats
Onderzoeksmeldingsnr	4718634100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek verkennende fase
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	17 september 2019
Bevoegde overheid	gemeente Tubbergen
Adviseur namens bevoegde overheid	A. Vissinga
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie archief Laagland Archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie B.V. Virulyweg 21F 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

Afbelding 2. huidige situatie (links) en nieuwe situatie (rechts).

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Bovenstaande afbeelding toont de huidige en nieuwe (schetsmatige) situatie. Bebouwing (een voormalig café en cafetaria) is gelegen in het centrale deel. Het westelijke deel is in gebruik als tuin en het oostelijke als parkeerterrein. De bestaande bebouwing en verharding wordt verwijderd. In de toekomst zijn hier nieuwe appartementen (laagbouw) voorzien. Naar verwachting worden de nieuwe gebouwen op staal gefundeerd. Normaliter worden daarbij funderingssleuven tot maximaal circa 80 cm –mv gegraven. Het is niet bekend of de nieuwbouw onderkelderd wordt.

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

De gemeente Tubbergen beschikt over een eigen archeologische verwachtingskaart. Op deze archeologische verwachtings- en advieskaart (zie bijlage 3) ligt het plangebied in een zone met een middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten, grenzend aan de historische dorpskern van Albergen (AMK-terrein) en binnen de bufferzones van historische bebouwing.

De middelhoge verwachting is gebaseerd op de landschappelijke situatie. Voor zones met een middelhoge verwachting geldt dat archeologisch onderzoek verplicht is bij ingrepen met een oppervlak groter dan 5.000 m² en dieper dan 0.4 m –mv. Op basis van de historische situatie (historische kern en bufferzones van 100 m rondom een voormalige havezathe en een kerkgebouw) geldt een hoge verwachting op resten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd. Voor een dergelijke zone geldt conform het bestemmingsplan een onderzoeksplicht bij een oppervlak van 100 m² of meer.

De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

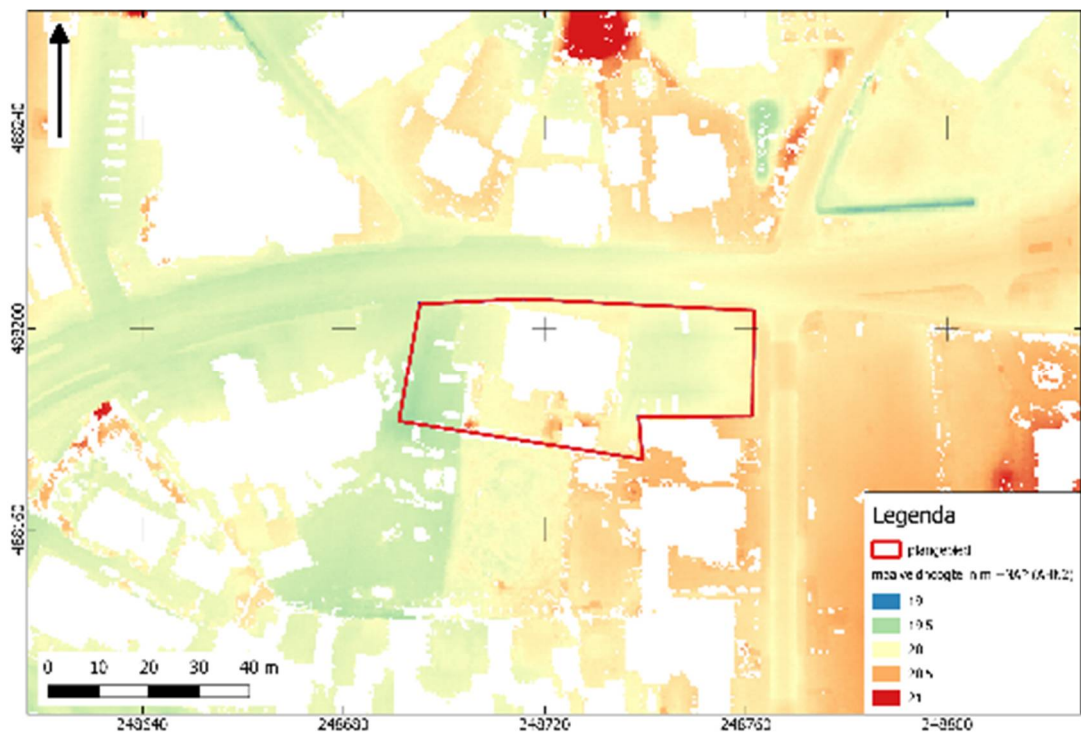
In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Albergen ligt op een stuwwal. Deze is voor een groot deel opgebouwd uit gestuwde tertiaire kleien die op veel plaatsen dagzomen of worden afgedekt door een dunne dekzandlaag. De stuwwallen zijn gevormd in de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238.000 – 126.000 voor heden). Het voortkruisende landijs heeft in dit deel van Nederland diverse grote en kleine stuwwallen gevormd. Het gestuwde materiaal bestaat hoofdzakelijk uit oudere fluviale afzettingen (leem, klei, zand en grind).

De geomorfologische beschrijving van het plangebied is gebaseerd op de gemeentelijke archeologische verwachtings- en advieskaart. De verwachtingszones zijn gebaseerd op een gedetailleerde geomorfologische kaart, al dan niet gecombineerd met het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). De verwachtings- en advieskaart is opgenomen in bijlage 3. Het plangebied ligt hier op een stuwwal met vochtige zandige of kleiige bodems. De relatief hoge vochtigheid van zandige bodems wordt veroorzaakt door de onderliggende afzettingen: dit zijn compacte, slecht waterdoorlatende lagen waarop oppervlaktewater stagneert.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 is de ligging op een stuwwal goed te zien. De stuwwal wordt in het oosten omzoomd door een erosiedal (droog dal). Gedurende de laatste ijstijd was het oppervlak min of meer permanent bevroren al kon de top tijdens warme seizoenen enigszins ontdooien. Oppervlaktewater kon alleen via het oppervlak afvloeien. Het water verzamelde zich in laagten waardoor deze verder werden uitgesleten. Op onderstaande detailafbeelding is te zien dat het terrein onder de huidige bebouwing iets hoger ligt, maar het hoogteverschil beperkt zich tot enkele centimeters.

Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodem

Bodemkundig (bijlage 6) ligt het gebied in een ongekarteerd gebied (bebouwde kom). In de omgeving komen hoge zwarte enkeerdgronden, gooreerdgronden en beekerdgronden voor. Uit de bodemkaart blijkt tevens dat in het noordwesten en oosten sprake is van keileem binnen 120 cm –mv (de toevoeging 'x' aan de legenda-eenheid).

Op basis van extrapolatie van omliggende gekarteerde eenheden ligt het plangebied vermoedelijk in een zone met gooreerdgronden. Dit bodemtype kenmerkt zich door een humeuze bovengrond van 20 tot maximaal 50 cm dik. Daaronder ligt zand met weinig roestvlekken. Wanneer sprake is van bodemvorming, dan is deze slecht ontwikkeld. Gooreerdgronden en beekerdgronden ontstaan meestal in nattere, relatief laaggelegen gebieden. Hier is geen sprake van een lage ligging: de eerdgronden zijn ontstaan door de slechte waterdoorlatendheid van de onderliggende lagen.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. Het plangebied grenst in het oosten aan een AMK-terrein van hoge archeologische waarde (AMK-terrein 13384). AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er

AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Het betreffende AMK-terrein bevat resten van het St. Antoniusklooster (late middeleeuwen – nieuwe tijd). In maart 1970 was nog een gedeelte van de gracht zichtbaar. In 1979, 1985 en 1993 zijn de kloosterrestanten onderzocht. Daarbij werd een deel van de fundering, mogelijk een noordmuur van de kloosterkerk aangetroffen. Deze werd gebouwd tussen 1459 en 1471. In 1993 zijn verkavelingssloten, bouw materiaal en diverse vondsten aangetroffen. Verder is op basis van diverse kleinere onderzoeken (onder meer de vernieuwing van het wegdek en de aanleg van riolering) duidelijk geworden dat grote delen van het klooster nog in de ondergrond aanwezig zijn. De betreffende onderzoeken zijn niet in Archis3 gepubliceerd.

In 2015 zijn tijdens werkzaamheden op de Ootmarsumseweg (ongeveer 40 m ten noordoosten van het plangebied) bij wegwerkzaamheden de restanten van een waterput aangetroffen. Deze vondst is niet geregistreerd in Archis3 en is voor zover bekend ook niet door professionele archeologen onderzocht. Volgens historicus T. Hesselink-Van der Riet behoorde de put tot een brouwerij die vlakbij het klooster stond. De put is te zien op een oude tekening uit 1729 van Andries Schoemaker.¹

Binnen het onderzoeksgebied zijn vijf waarnemingen geregistreerd (waarnemingen 13242, 13245, 13820, 23123 en 30591. Vier waarnemingen betreffen resten uit de late middeleeuwen of late middeleeuwen – nieuwe tijd. Waarnemingen 13242, 23123 en 30591 hangen samen het klooster (zie hierboven). Waarneming 13820 ligt ongeveer 90 m ten noorden van het plangebied en omvat aardewerk en steengoed, behorend tot een nederzettingscomplex.

Waarneming 13245 ligt ongeveer 410 m westelijk en betreft de vondst van een zogenaamde 'Falsoval Beil' van jadeit, afkomstig uit het midden-laat-neolithicum. Het complextype is onbekend. Dergelijke geïsoleerde vondsten in dit deel van Nederland betreffen vaak een grafgraf van de Enkelgrafcultuur of zijn afkomstig uit een ritueel depot (volgens de huidige min of meer geaccepteerde opvattingen gaat het daarbij om een of meer kostbaar object(en), bewust achtergelaten in een beekje of vennetje als offer).

2.3.2 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtings- en advieskaart (bijlage 5) ligt het plangebied op basis van de landschappelijke situatie in een zone met een middelhoge verwachting. Op basis van nabije bekende historische fenomenen ligt het daarnaast in een zone met een hoge verwachting op resten uit de late middeleeuwen-nieuwe tijd.

2.3.3 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben, afgezien van de hierboven aangehaalde onderzoeken op het voormalige kloosterterrein geen anderen (in Archis3 of het E-depot) gepubliceerde archeologische onderzoeken plaatsgevonden.

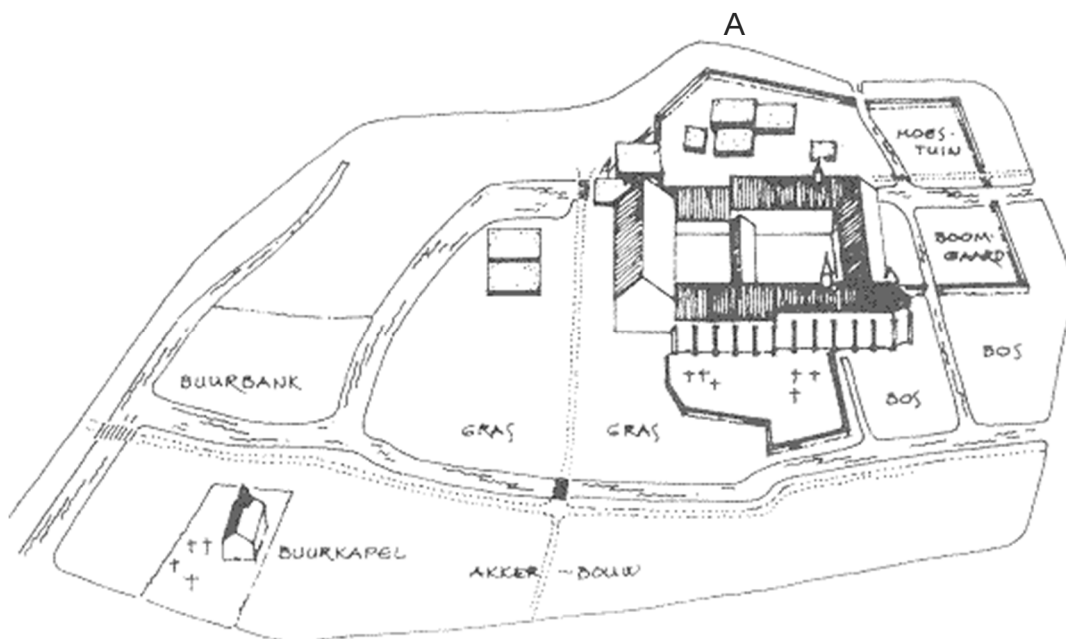
¹ bron: tubantia.nl

2.4 HISTORIE

Albergen wordt in historische bronnen voor het eerst genoemd in 933. Rond 1407 werd het Sint-Antoniusklooster gesticht. Tot de faciliteiten die in de loop van de jaren gebouwd werden behoorden een klerkenhuis, een weverij, keuken, refectarium, kloostercellen, gasten- en ziekenverblijf, een kloosterboerderij, brouwerij en een bakkerij. In 1413 werd een kapel gebouwd en een kerkhof aangelegd.

Het klooster heeft veel te lijden gehad tijdens de 80-jarige oorlog (1568 – 1648). Zowel de Staatsen als de Spaansgezinde troepen hebben het klooster geplunderd. In 1582 werden de kloostergoederen door de Staten van Overijssel verbeurd verklaard en de broeders vluchtten naar Oldenzaal. In 1725 brak brand uit in de toen nog bestaande restanten van het klooster en daarna werd het afgebroken.²

Onderstaande afbeelding toont een gereconstrueerde tekening van het Antoniusklooster van Albergen. Bij 'A' is sprake van een uitstekende punt. Met enig voorbehoud (de schaal, oriëntatie en exacte geografische ligging is niet bekend) is dezelfde punt in het stratenplan van 1832 (zie afbeelding 5, "A") mogelijk nog te herkennen. In dat geval is het plangebied links boven onderstaande afbeelding te zoeken. Een andere mogelijkheid is echter dat de punt bij A op onderstaande afbeelding is terug te vinden in de hoek die de Kloosteresweg maakt op de Ootmarsumseweg (zie bijvoorbeeld afbeelding 7); in dat geval is het plangebied op de maquette wat zuidelijker te zoeken.

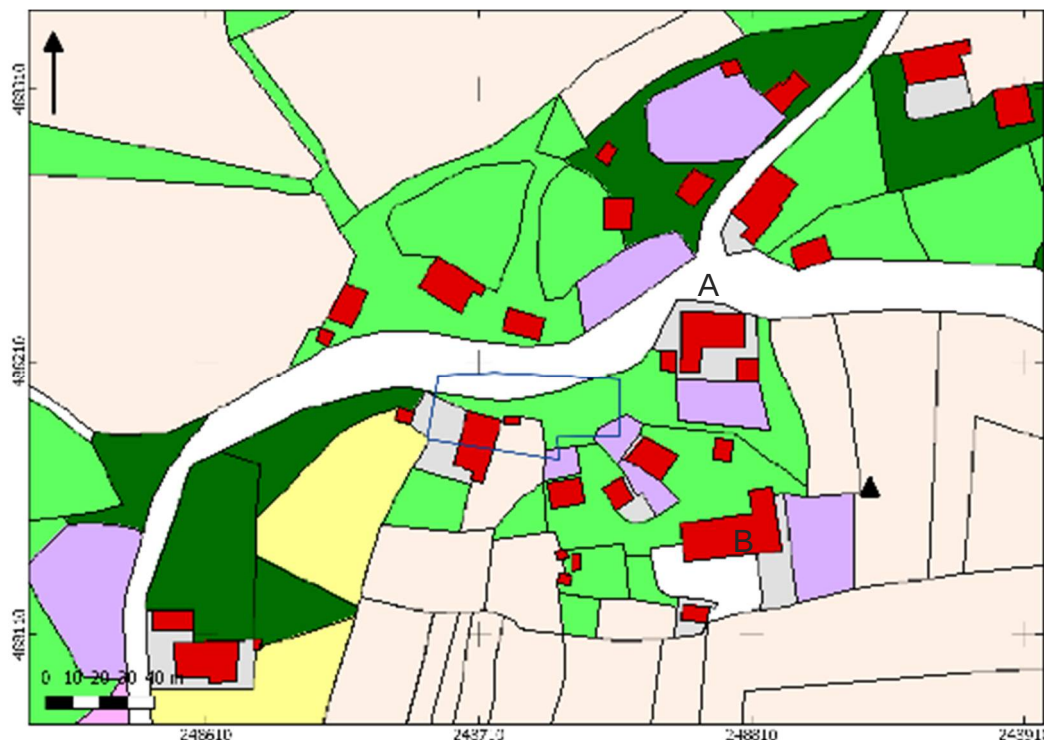

Afbeelding 4. Reconstructie van het Antoniusklooster te Albergen. Bron: members.home.nl/m.tettero.geuzen/albergen.htm

² Hesselink-Van der Riet, 2001.

Het plangebied ligt aan de Ootmarsumseweg. Deze weg komt op oude kaarten voor als wegverbinding van Almelo naar Ootmarsum (onder andere waarschijnlijk op een kaart uit circa 1696³ (niet- afgebeeld), maar de weg is in aanleg waarschijnlijk veel ouder.

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁴ is het plangebied en haar omgeving bebouwd (zie onderstaande afbeelding). De bebouwing in het plangebied is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als 'huis met erf', eigendom van Jan Kasper Kema, landbouwer van beroep. Erve Kemenade, zoals het is genoemd, wordt in 1475 genoemd in historische bronnen als eigendom van het klooster 'voor de poort van het klooster'.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is blauw omlijnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland. Paars: moestuin. Donkergroen: hakhout/opgaand hout. Rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

De ligging van de Sint Pancratiuskerk is aangegeven met 'B'. De hierboven aangehaalde uitstulping op de tekening van het kloosterterrein is gemarkeerd met 'A'. Het gebouw dat in de uitstulping ligt is in de OAD beschreven als huis met erf.

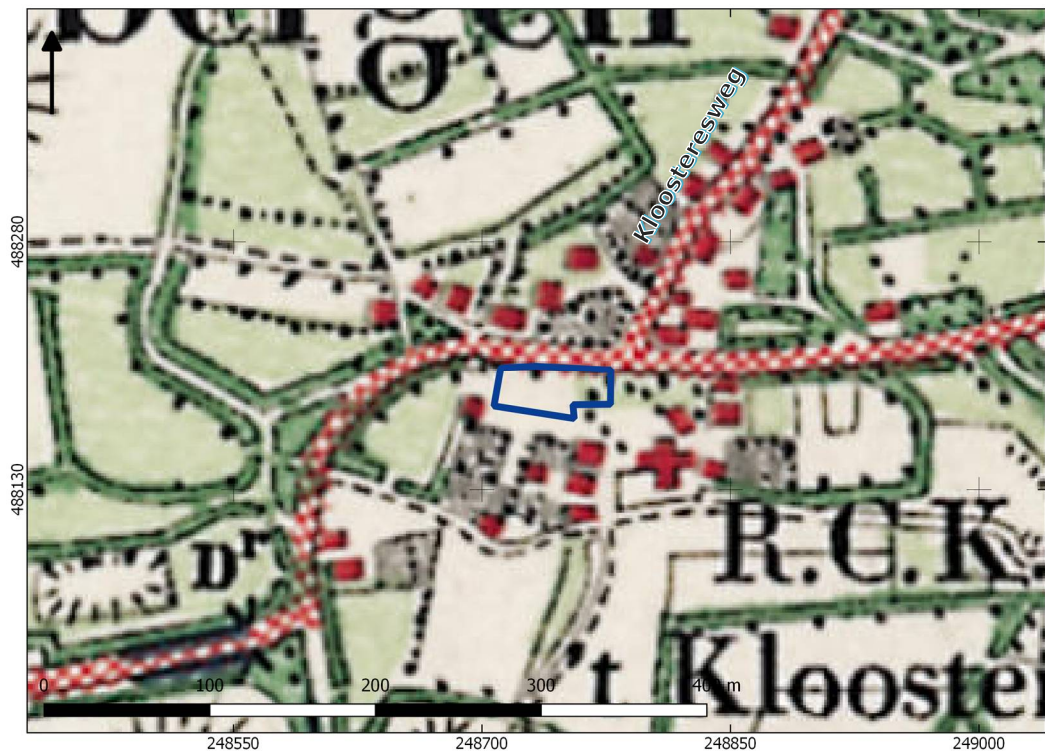
De eerste stenen van het huidige pand in het plangebied werden volgens de kadastrale gegevens in 1850 gelegd.⁵ Dit gegeven is echter in tegenspraak met oude topografische kaarten uit 1900 en 1902, waar het plangebied onbebouwd is (zie

³ La Seigneurie d'Over-Yseel, kaart van na 1696 van Guillaume Sanson. Bron: imagebase.ubvu.vu.nl

⁴ bron: hisgis.nl

⁵ bron: kadasterdata.nl

onder). Eind 19^e eeuw is wel bebouwing aangegeven. Het huidige pand is op basis van uiterlijke kenmerken vermoedelijk niet voor ca. 1950 gebouwd.

Afbeelding 6. Uitsnede uit de topografische kaart van 1900. Bron: topotijdreis.nl.

Op kaarten vanaf 1904 is het plangebied bebouwd (zie onder). De bebouwing omvat een groot deel van het plangebied. Het plangebied grenst in het oosten aan een doodlopende voorloper van de huidige Philippis Robbenstraat.

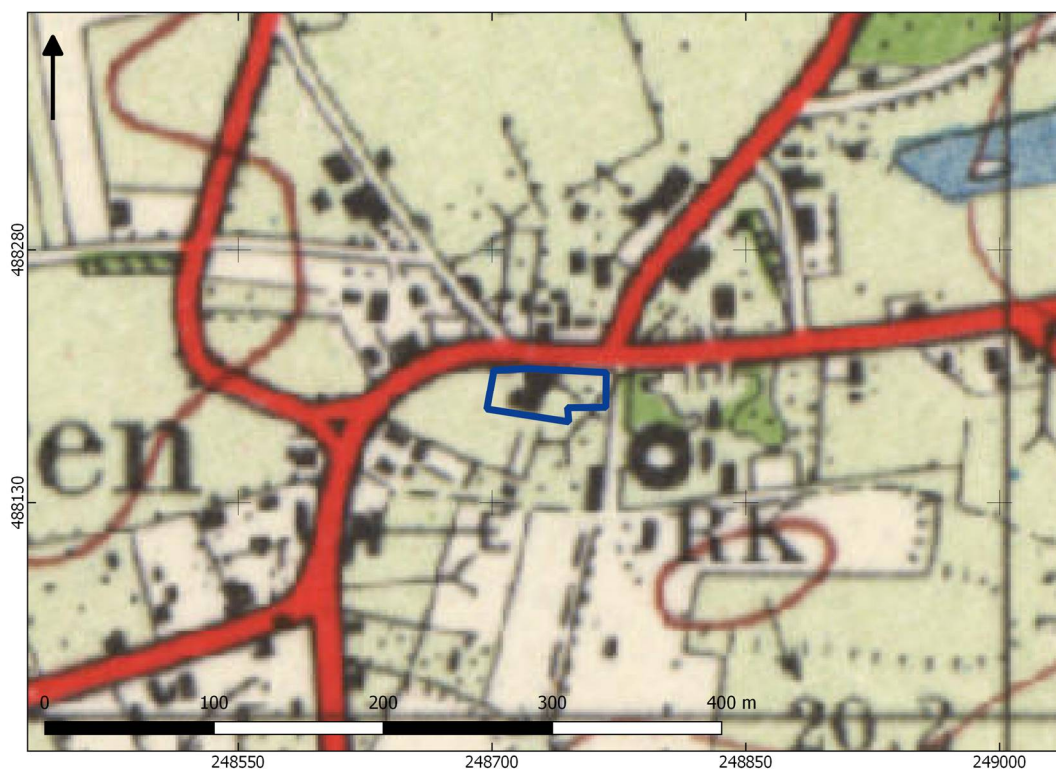

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1904. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 8. Uitsnede uit de topografische kaart van 1935. Bron: topotijdreis.nl.

In 1935 (zie boven) is de situatie weer anders. Op deze kaart is alleen het meest westelijke deel bebouwd. De huidige Philippis Robbenstraat is nu een verbindingsstraat. Rond 1955 verschijnen de contouren van de huidige bebouwing op de kaart (zie onder).

Afbeelding 9. Uitsnede uit de topografische kaart van 1955. Bron: topotijdreis.nl.

CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Op basis van de inventarisatie kan het volgende geconcludeerd worden. Het plangebied ligt op een stuwwal. De ondergrond bestaat vermoedelijk uit gestuwde klei waarop een dun laagje dekzand kan zijn afgezet. Bodemkundig is het plangebied niet gekarteerd, maar vermoedelijk wordt de bodem gevormd door een gooreerdgrond. In het oosten grenst het plangebied aan een AMK-terrein, waar zich resten van het laatmiddeleeuwse klooster Sint Antonius bevinden. Bij wegwerkzaamheden zijn de afgelopen decennia diverse resten aangetroffen die tot dit klooster zijn terug te voeren. Op basis van de bronnen bevinden deze resten zich dicht onder het maaiveld. Hieruit kan geconcludeerd worden dat deze resten zich tamelijk dicht onder het oppervlak bevinden. In het plangebied kunnen sporen van een omgrachting worden verwacht, maar wellicht ook van een bijgebouw. Het plangebied ligt daarnaast in de historische kern van Albergen, langs een weg die waarschijnlijk terug te voeren is tot de late middeleeuwen.

In de afgelopen twee eeuwen is vrijwel het gehele plangebied op enig moment bebouwd geweest. De bouw- en funderingswijze is niet bekend, maar waarschijnlijk is, in ieder geval vanaf het begin van de vorige eeuw, sprake geweest van fundering op staal. Daarbij worden funderingssleuven onder de buitenmuren en dragende constructies gegraven tot een diepte van maximaal circa 1 m -mv. Op grond van de bebouwingsgeschiedenis kan worden aangenomen dat de ondergrond daarmee deels is verstoord.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Voor het plangebied geldt een hoge verwachting op resten uit de periode late middeleeuwen – nieuwe tijd. Het plangebied grenst aan een voormalig kloosterterrein. Op de locatie van het plangebied lag een historisch erf dat in 1475 in historische bronnen is genoemd.⁶ De eerste bebouwing op het erf kan ouder zijn. Waarschijnlijk is het plangebied sindsdien vrijwel continue bebouwd geweest. In het oostelijk deel van het plangebied zijn mogelijk resten van een omgrachting te verwachten, behorend bij het kloosterterrein. Eventueel kunnen hier ook bijgebouwen van het klooster worden verwacht. De boerderij en/of eventuele bijgebouwen waren waarschijnlijk gebouwd als vakwerk met houten raamwerk op bovengronds of ondiep

⁶ bron: maps.hisgis.nl/horigheid.

gefundeerde stenen of muren. In het archeologisch record laten dergelijke funderingsconstructies meestal geen of weinig sporen na. Echter, resten als funderingen en uitbraaksleuven kunnen zeker verwacht worden. Op oude kaarten is te zien dat verschillende delen van het plangebied door de tijd heen aldoor bebouwd zijn geweest. De kans is groot dat gedurende de diverse bouw- en slooffasen resten van oudere bewoning zijn vernietigd. Mogelijk is de bovenste circa 50-80 cm verstoord als gevolg van de diverse bouw- en slooffasen, maar de ervaring leert dat de mate van versterking in dergelijke situaties kan meevallen. Op het AHN is het terrein iets opgehoogd. Diepere grondsporen – specifiek een eventuele omgrachting van het kloosterterrein – maar ook diepere afvalkuilen, waterputten, beerputten en dergelijke vanaf de 15^e eeuw of ouder zijn naar verwachting nog bewaard gebleven. In deze sporen kan mogelijk aardewerk, steengoed en dergelijke worden aangetroffen (nederzettingsafval). Een en ander hangt samen met een boerenerf. Dergelijke vindplaatsen hebben over het algemeen een omvang tussen 500 – 2000 m².⁷

Deze resten liggen onder het vermoedelijk verstoord pakket (circa 50-80 cm -mv) en kunnen tot grote diepte in de ondergrond reiken. Die ondergrond bestaat mogelijk (deels) uit een dunne dekzandlaag of uit gestuwde afzettingen.

Resten uit andere perioden (laat-paleolithicum – vroege middeleeuwen) kunnen niet uitgesloten worden, maar de verwachting hierop is zeer laag. In principe zijn dergelijke resten dicht onder het oppervlak te verwachten. Echter, als gevolg van de bebouwing in de afgelopen eeuwen zijn eventuele resten uit deze periode waarschijnlijk verdwenen. Ook hier geldt dat diepere grondsporen (vanaf het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen) nog bewaard kunnen zijn gebleven. Deze hebben dezelfde prospectiekenmerken als hierboven beschreven. Het oorspronkelijke leefniveau uit deze periode – en daarmee de normaliter te verwachten vondstenlaag – is echter geheel verdwenen.

⁷ bron: Tol e.a., 2006.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Het veldonderzoek bestond uit het zetten van vijf verkennende boringen. De boringen zijn verspreid over de onbebouwde en toegankelijke delen van het plangebied gezet (zie bijlage 8). Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn ingemeten aan de hand van topografische kenmerken en uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een guts van 2 cm doorsnede. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 10. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 9.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende bodemprofiel bestaat uit een verstoord pakket van 55 tot maximaal 130 cm dik. Hierin is een gelaagdheid aangetroffen. Onder eventuele terreinverharding bestaat dit pakket uit opgebracht cunetzand tot circa 15 cm -mv, gevolgd door een laag zwak of matig siltig, zeer-matig fijn zand tot circa 50 cm. Dit zand is meestal sterk gevlekt en bevat brokken (overwegend) hardgebakken donkerrood, rood of oranje baksteen, waar de grondboor soms ternauwernood doorheen kon komen.

Daaronder ligt in boringen 1, 4 en 5 een laag humeus kleiig zand of zandige klei tot een diepte van ongeveer 1 m. Deze laag is overwegend donkergrijs gekleurd en tamelijk homogeen. Wel komen vaak kleine baksteenfragmentjes voor. Gezien het formaat (nagenoeg gruis) konden deze niet nader beschreven worden. In boring 2 is weliswaar een overwegend donkergrijze laag aanwezig, maar deze bestaat uit matig

fijn, matig siltig, humeus zand zonder kleibijmenging. Daarboven ligt een pakket van 60 cm dik matig fijn, matig siltig lichtgrijs/geel zand. Deze laag is schoon/homogeen en lijkt op intact dekzand. In boring 3 is eenzelfde (zwak siltig) zandlaagje aangetroffen tussen 55 en 65 cm -mv. Deze is geïnterpreteerd als dekzand.

Onder de donkergrijze laag of lichtgrijs/geel zand liggen gestuwde afzettingen. In boring 1 ligt op een diepte van 95 cm -mv zwak zandig leem, donkergrijs/groen van kleur. De groene kleur wordt veroorzaakt door glauconiet. In de overige boringen is op diepten vanaf 65 tot maximaal 130 cm zwak siltige klei aangetroffen. Deze is overwegend lichtgrijs blauw van kleur met roestvlekken. Deze laag is zeer compact en kalk- en grindloos.

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

De grotere, hardgebakken baksteenresten die in de bovenste circa 50 cm zijn aangetroffen, betreft waarschijnlijk recent of subrecent bouwafval, afkomstig van gesloopte gebouwen of van achtergebleven funderingsresten. De baksteensnippers die in de wat diepere donkergrijze lagen (boringen 1,2, 4 en 5) zijn gezien, zijn mogelijk ouder. De betreffende laag is mogelijk een vulling van een of meerdere sporen (grachtvulling?). Aangezien geen gelaagdheid in de donkergrijze lagen is waargenomen – er is bijvoorbeeld niet, zoals bij een gracht verwacht mag worden, een sterk humeuze laag in de onderzijde aangetroffen, betreft het vermoedelijk een tamelijk snelle vulling of een grootschalige bodemingreep.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Tijdens het booronderzoek zijn in een aantal boringen lagen aangetroffen die als spoorvulling kunnen worden geïnterpreteerd. Zeker is dit echter niet. Het uitgevoerde booronderzoek kan hier geen uitsluitel in geven. Het is namelijk eveneens mogelijk dat het een moderne bodemverstoring betreft, in dat geval waarschijnlijk samenhangend met de bouw van het huidige pand. Gezien echter de historie van dit terrein (grenzend aan een laatmiddeleeuws kloosterterrein en een oud historisch erf met wortels in de late middeleeuwen) hebben eventuele resten een hoog archeologisch belang.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans aanwezig dat het plangebied archeologische sporen bevat. Deze kunnen vanaf circa 50 cm -mv worden aangetroffen. het archeologisch belang hiervan is hoog. Om deze reden adviseren we vervolgonderzoek uit te voeren. Gravend onderzoek moet duidelijkheid kunnen geven omtrent de aard van de aangetroffen lagen en de aanwezigheid van eventuele sporen. Op basis van de onderzoeksresultaten wordt nader archeologisch onderzoek geadviseerd conform protocol 4003 IVO (landbodems).

Gelet op de te verwachten prospectiekenmerken en prospecteerbaarheid van een eventuele vindplaats wordt geadviseerd dit vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een proefsleuvenonderzoek conform de KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P).⁸

De implementatie van dit advies is overgenomen door de gemeente Tubbergen, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, de heer A. Vissinga.

⁸ Borsboom e.a., 2012

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.

Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.

Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.

Hesseling – van der Riet, T., 2001. 1407 – 1725: Van Hobergenhuis en Sint-Antoniusklooster Albergen. Werkgroep Sint Antoniusklooster Albergen.

Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 29-6-2019

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde ≤ 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 29-6-2019

Archeologische verwachtings- en advieskaart Tubbergen. Bron: gemeente Tubbergen. Geraadpleegd op 29-6-2019

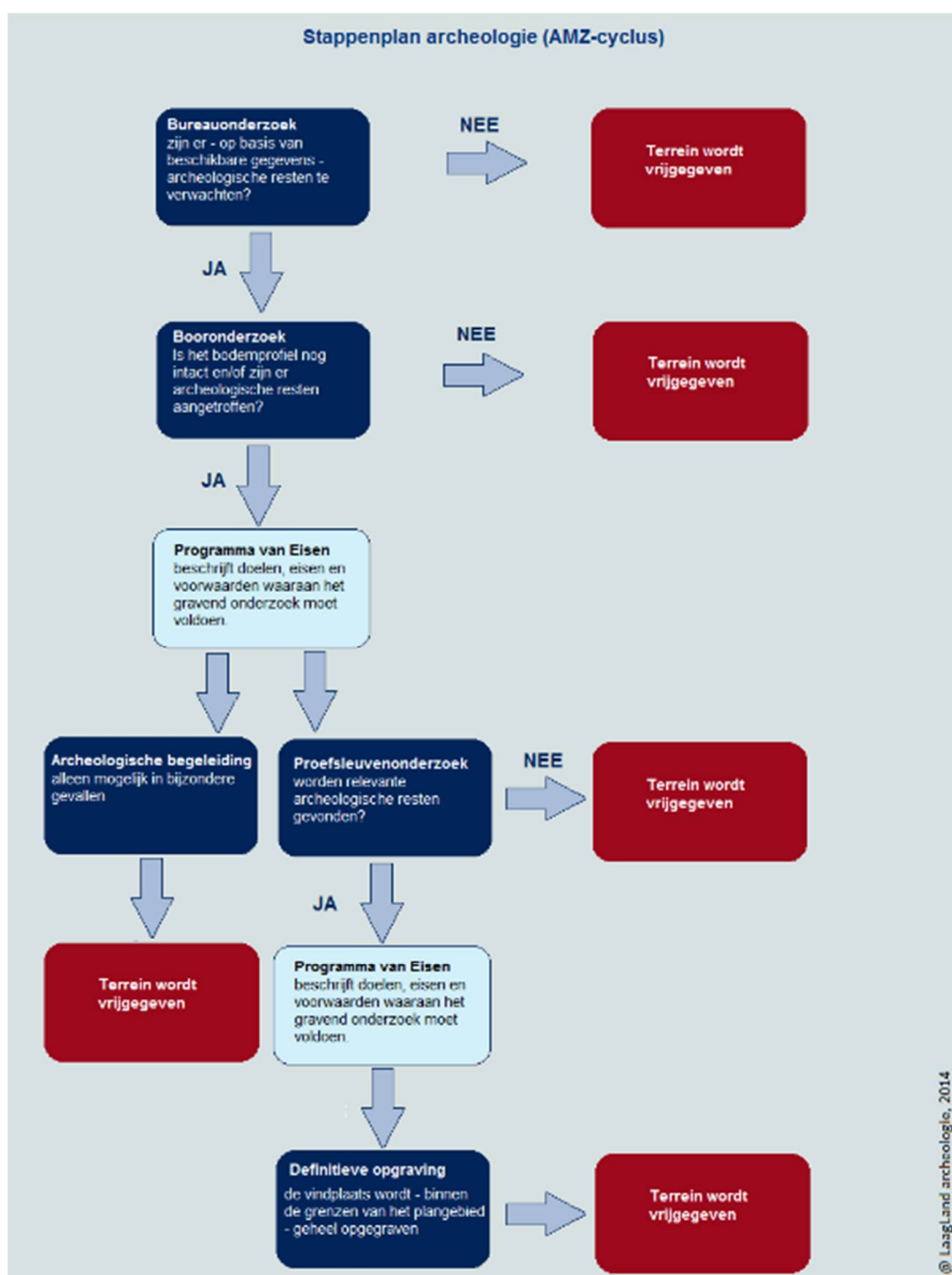
Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 29-6-2019

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 29-6-2019

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 29-6-2019

1^e Kadastrale kaart uit circa 1832 (gedigitaliseerd). Bron: www.hisgis.nl. Geraadpleegd op 29-6-2019

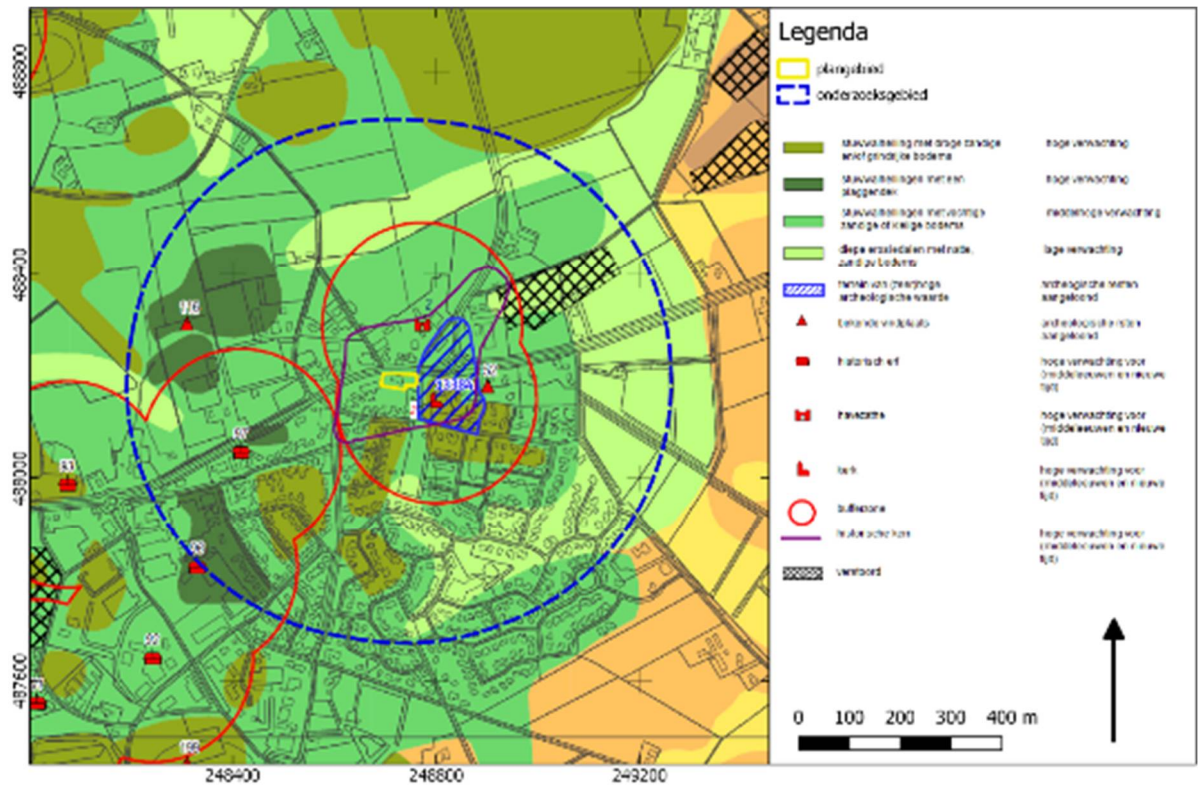
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

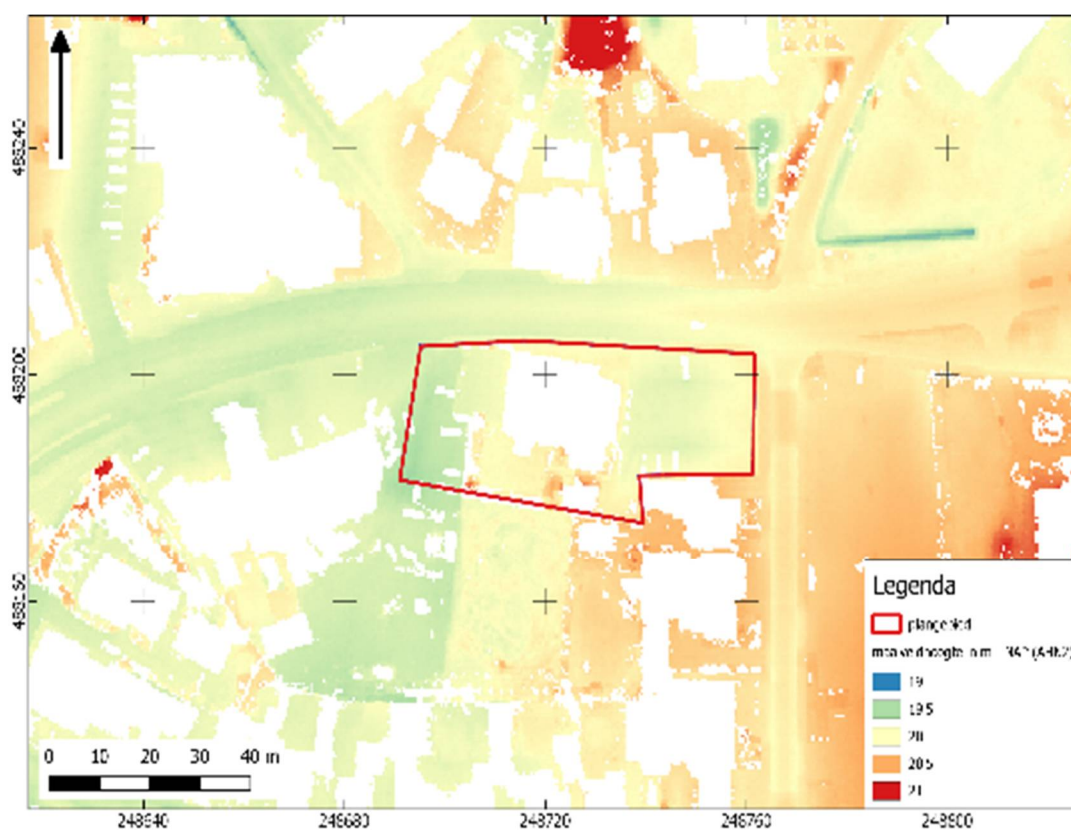
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd		C	-1795	
		B	-1650	
		A	-1500	
Middeleeuwen		Laat	-1250	
		Vol	-1050	
		vroeg	Ottoons	-900
			Karolingisch	-725
			Merovingisch	-450
Romeinse tijd		Laat	-270	
		Midden	-70 na Chr.	
		Vroeg	-15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	-250	
		Midden	-500	
		Vroeg	-800	
	Bronstijd	Laat	-1100	
		Midden	-1800	
		Vroeg	-2000	
	Neolithicum	Laat	-2850	
		Midden	-4200	
		Vroeg	-4900/5300	
	Mesolithicum	Laat	-6450	
		Midden	-8640	
		Vroeg	-9700	
	Paleolithicum	Jong	-35.000	
		Midden	-250.000	
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

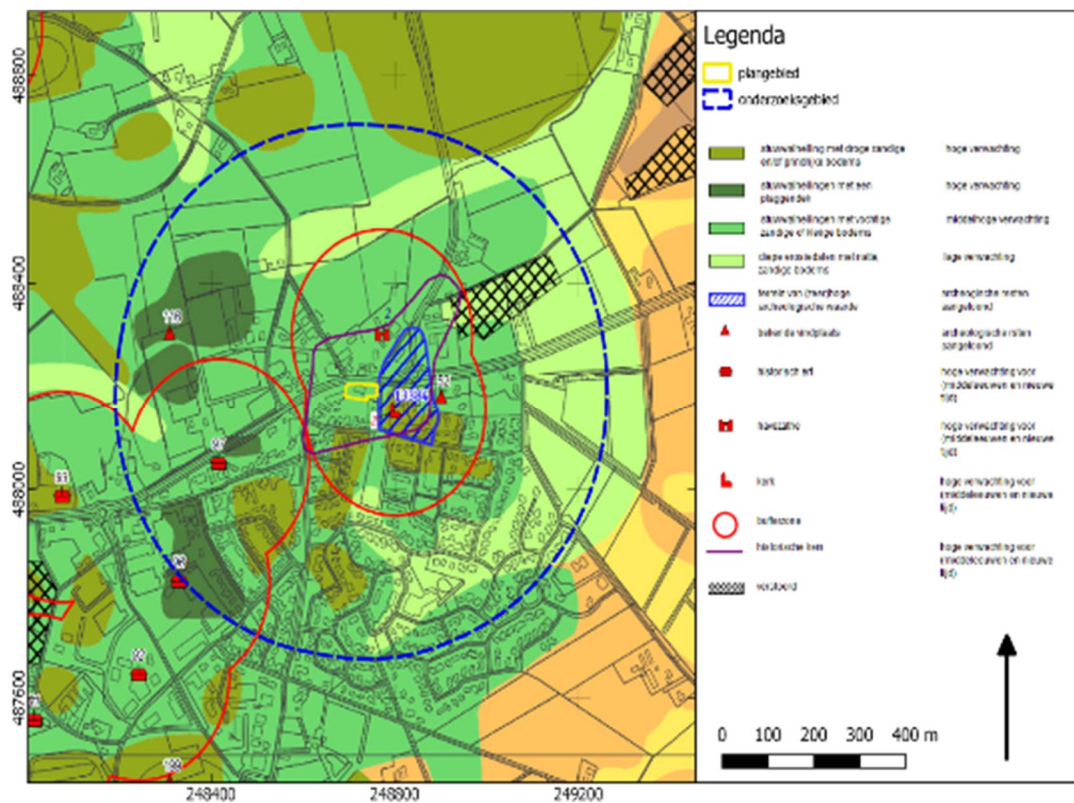
BIJLAGE 3 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGS- EN ADVIESKAART

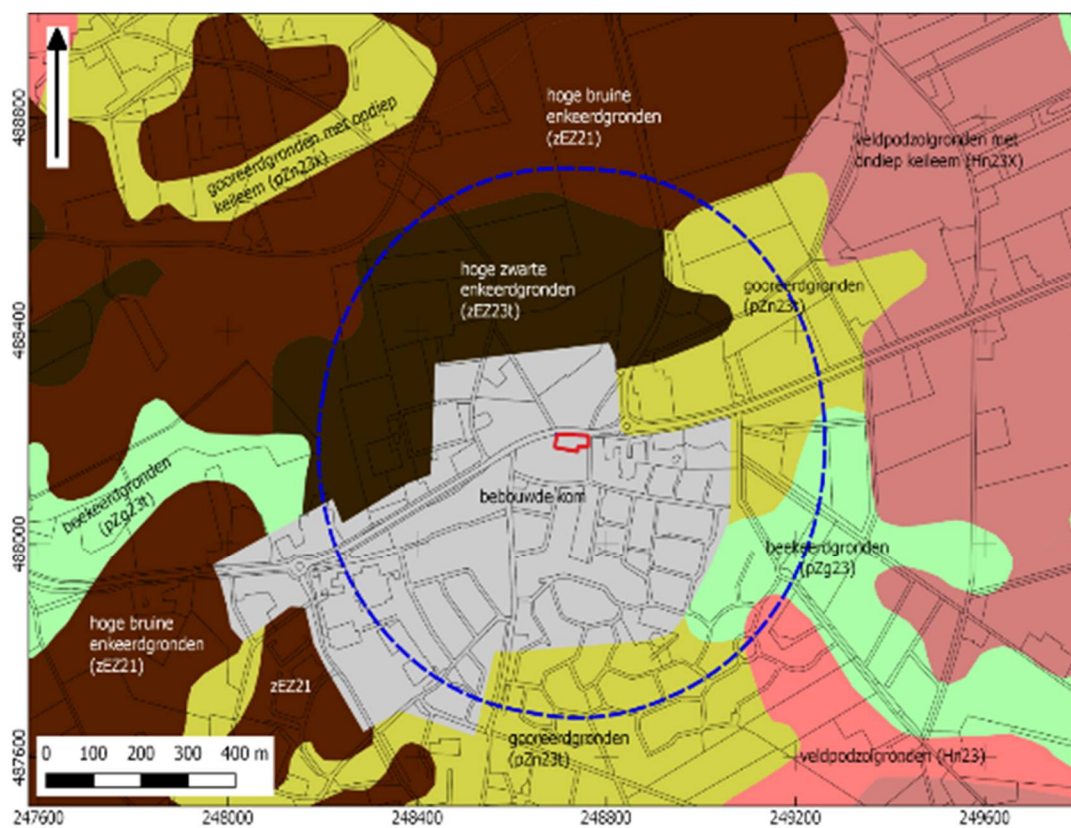
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

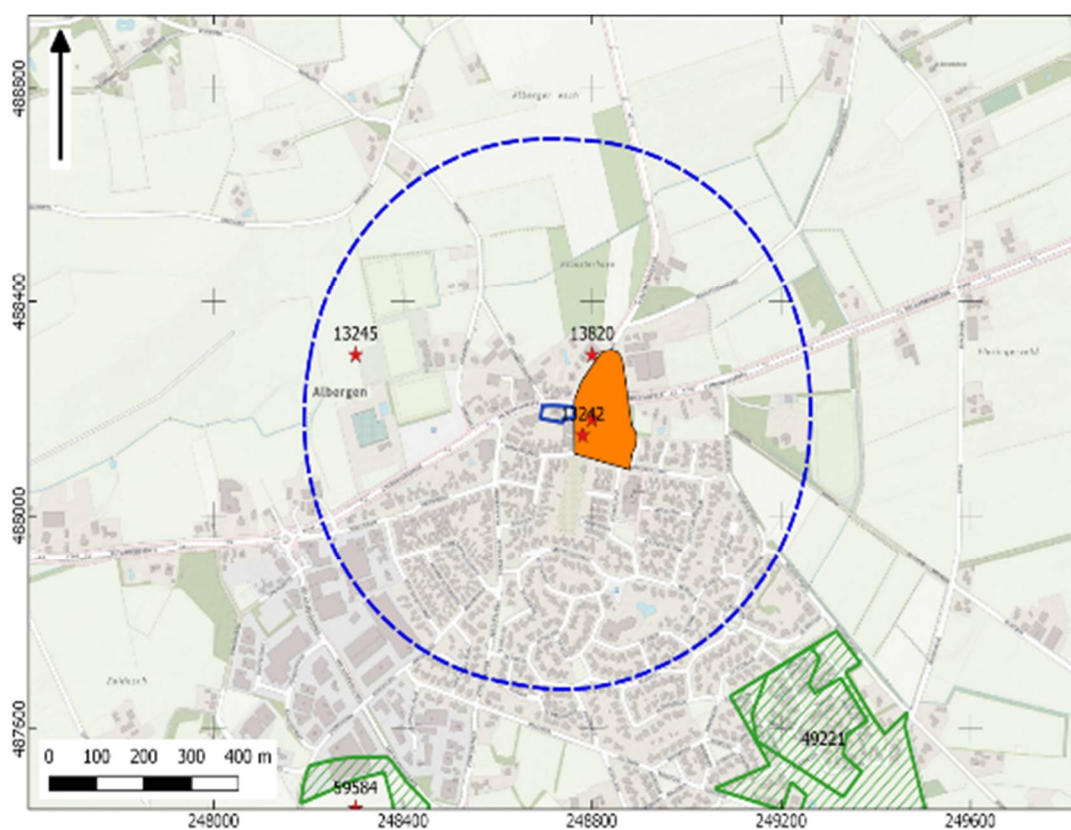
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

BIJLAGE 6 BODEMKAART

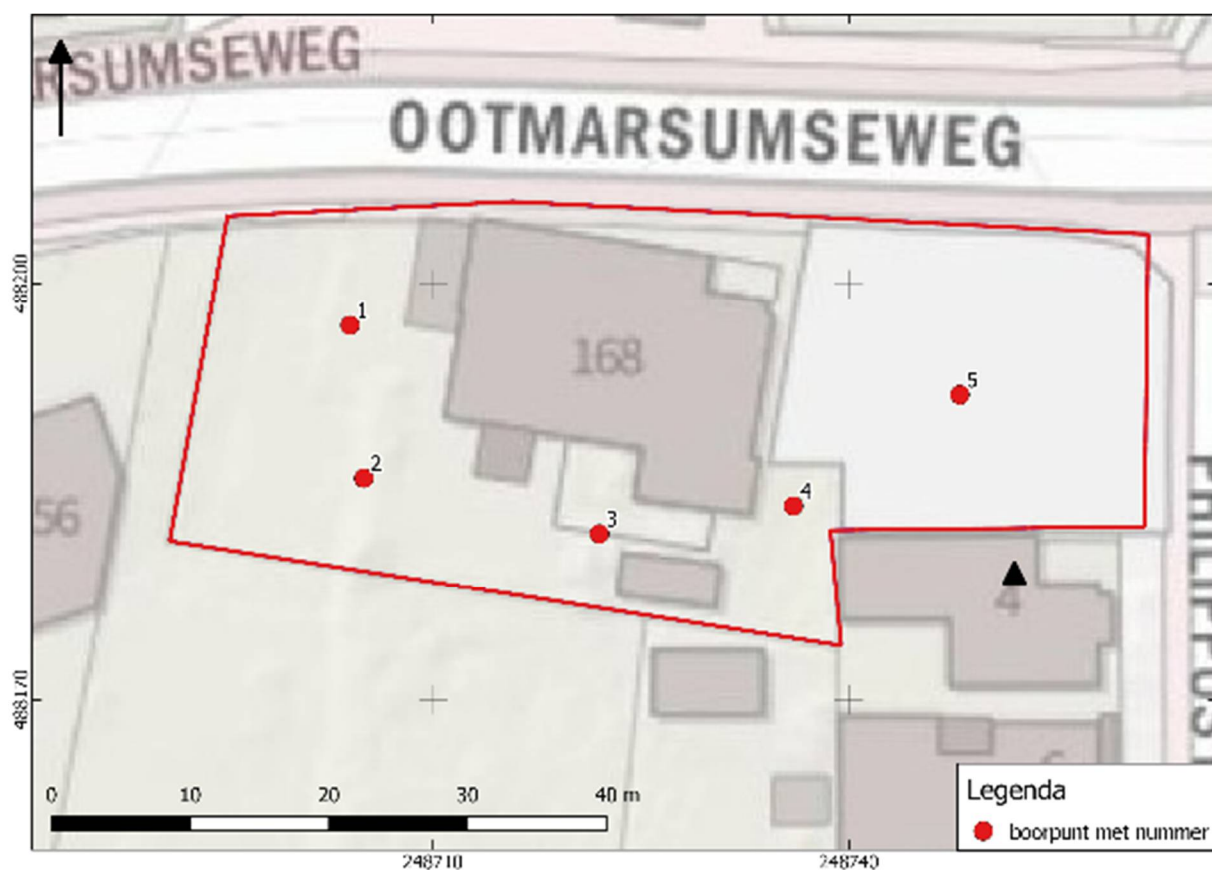
BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

BIJLAGE 8 NIET-TOEGANKELIJK VOOR BOORONDERZOEK

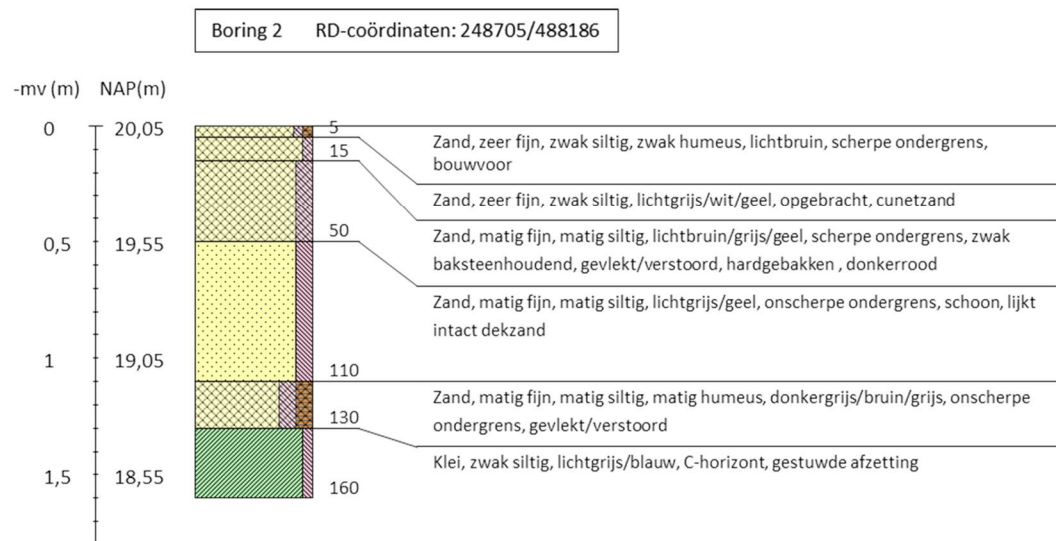
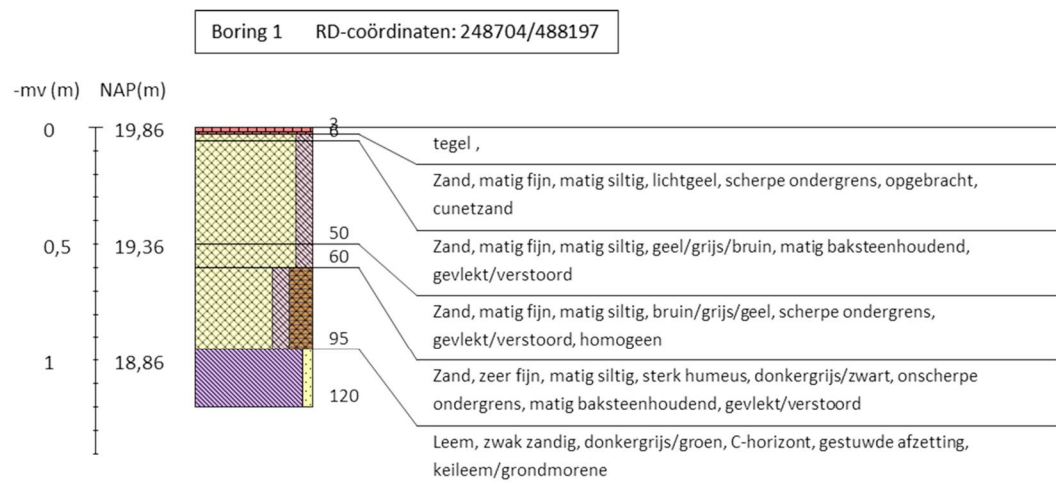

BIJLAGE 9 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

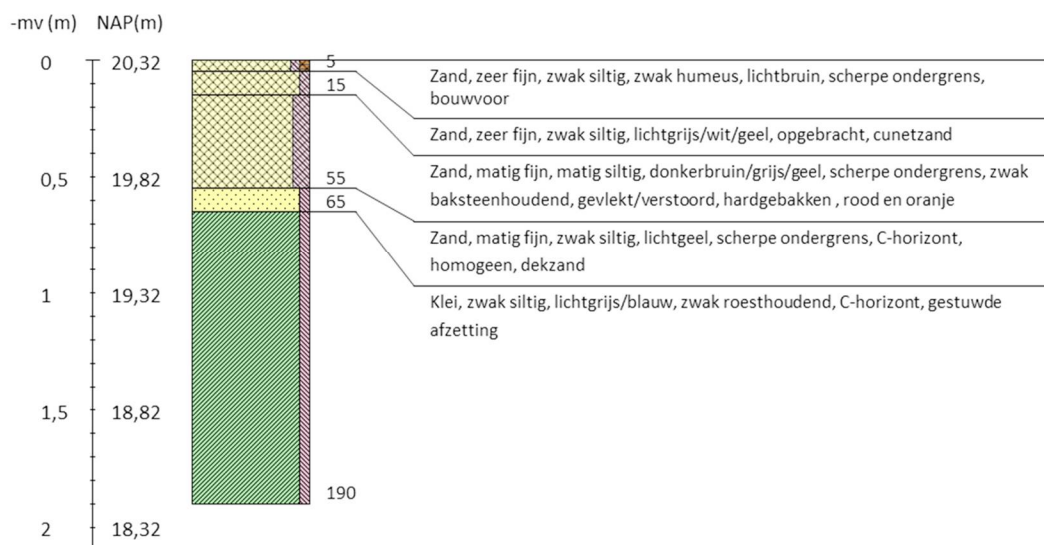

BIJLAGE 10 BOORSTATEN

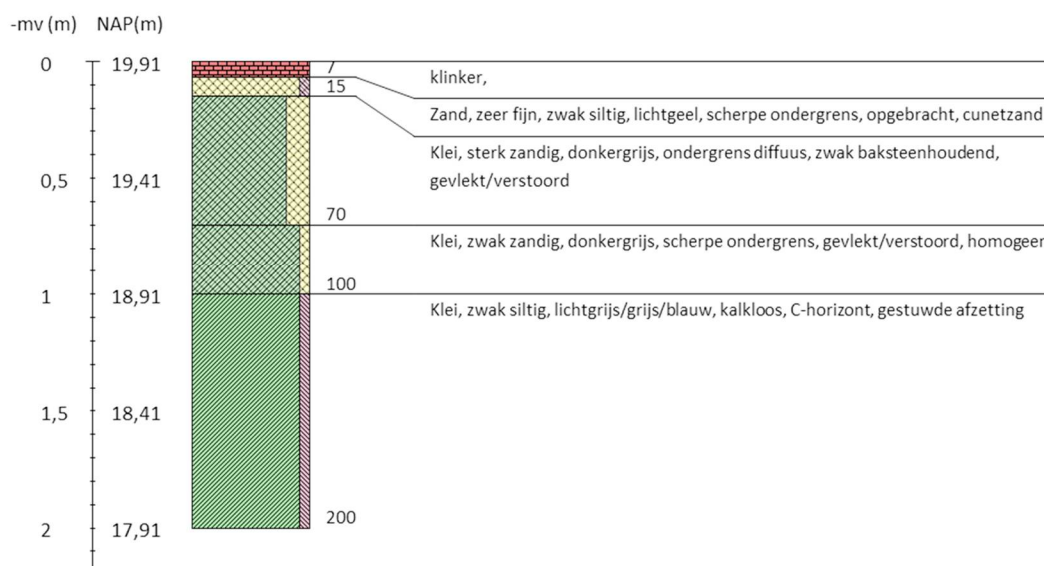
VELDONDERZOEK

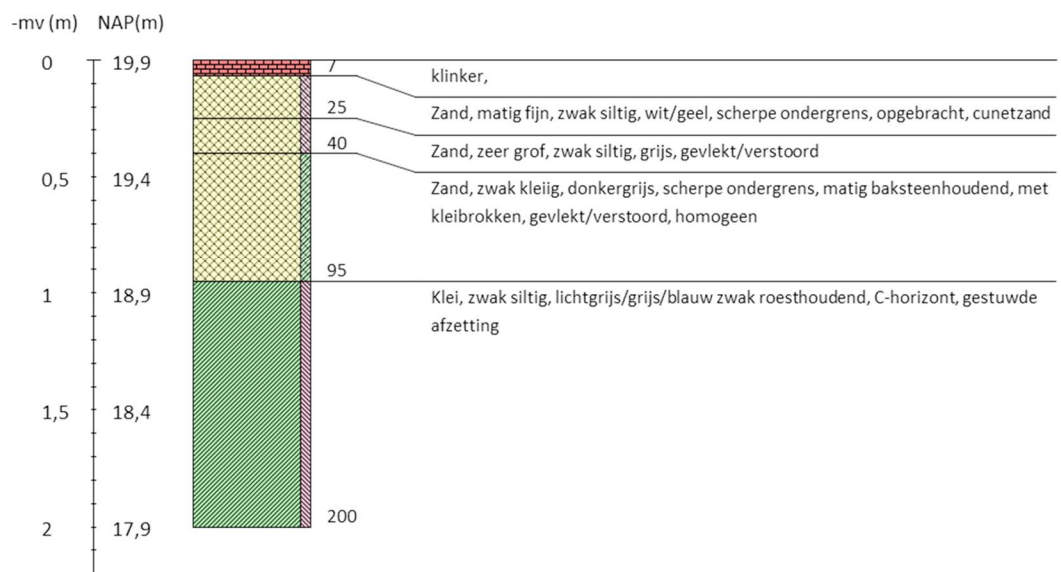
Boring 3 RD-coördinaten: 248723/488183

Boring 4 RD-coördinaten: 248736/488184

Boring 5 RD-coördinaten: 248748/488192

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand		Zand, zwak siltig
		Zand, matig siltig
		Zand, sterk siltig
		Zand, uiterst siltig
		Zand, kleilig

Veen		Veen, mineraalarm
		Veen, zwak kleilig
		Veen, sterk kleilig
		Veen, zwak zandig
		Veen, sterk zandig

Zandmediaan	uiterst fijn < 105 µm
	zeer fijn 105 - < 150 µm
	matig fijn 150 - < 210 µm
	matig grof 210 - < 300 µm
	zeer grof 300 - < 420 µm
	uiterst grof 420 - < 2000 µm
Zandsortering	goed gesorteerd D60/D10 < 1,8
	matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3
	slecht gesorteerd D60/D10 > 3

Klei		Klei, zwak siltig
		Klei, matig siltig
		Klei, sterk siltig
		Klei, uiterst siltig
		Klei, zwak zandig
		Klei, matig zandig
		Klei, sterk zandig

Grind		Grind, zwak zandig
		Grind, matig zandig
		Grind, sterk zandig
		Grind, uiterst zandig
		Grind, siltig

Inclusies/archeologische indicatoren	(resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)
	weinig < 1%
	matig 1-10%
	veel > 10%

Leem		Leem, zwak zandig
		Leem, sterk zandig

Overige toevoegingen		zwak humeus
		matig humeus
		sterk humeus
		zwak grindig
		matig grindig
		sterk grindig

Begrenzing onderliggende laag	scherp overgangsgebied < 0,3 cm
	onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm
	diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm

Grondwaterstand	GHG ▲
	GWG ▼
	GLG =

Kalkgehalte	kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃
	kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃
	kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃

Boortype	Edelmanboor Ø 7 cm
	Edelmanboor Ø 10 cm
	Edelmanboor Ø 12 cm
	Edelmanboor Ø 15 cm
	Guts Ø 2 cm
	Guts Ø 3 cm
	Mechanische boor Ø 10 cm ...
	Mechanische boor Ø 12 cm ...
	Mechanische boor Ø 15 cm ...
	Mechanische boor Ø 20 cm ...

Boorstaten | - www.boorstaten.nl